

TALOUSARVION SUUNNITTELUKEHYS

TALOUSARVIO 2025 JA TALOUSSUUNNITELMA 2026 - 2027

Sisällys

1 Yleinen taloudellinen kehitys.....	3
2 Kuntatalous	4
3 Paltamon kunnan taloudellinen tilanne	5
4 Verotulot ja valtionosuudet suunnittelukaudella.....	6

1 Yleinen taloudellinen kehitys

Suomen talous kasvoi hieman vuoden 2024 ensimmäisellä neljänneksellä supistuttuaan prosentin vuonna 2023. Toteutunut vaimea kasvu oli hyvä tulos tilanteessa, jossa lakot vähensivät vientiä, tuotantoa ja palkkasummaa alkuvuonna 2024. Loppuvuotta 2024 kohden talouden toipumisen odotetaan vahvistuvan.

Yksityisen kulutuksen kasvu vahvistuu, kun inflaation hidastuminen, korkojen lasku ja tulojen kasvu parantavat kotitalouksien ostovoimaa. Investoinnit kasvavat, kun rakentaminen toipuu jyrkästä laskusta ja energiasiirtymään sekä turvallisuuteen liittyvät investoinnit lisääntyvät. Investointien odotetaan kasvavan yli viisi prosenttia. Talouden odotetaan kääntyvän kasvuun kuluvan vuoden aikana, mutta vuositasolla BKT:n ei odoteta kasvavan viime vuodesta. Hallituksen julkisen talouden sopeutustoimet nostavat hintoja, vähentävät kotimaista kysyntää ja hidastavat talouskasvua sekä vuonna 2025 että 2026. Vuonna 2025 BKT:n kasvu on 1,6 prosenttia ja vuonna 2026 1,5 prosenttia.

Yksityinen kulutus on kasvanut vuonna 2024, vaikka hintojen ja korkojen nousu ovat heikentäneet kotitalouksien ostovoimaa ja kuluttajan luottamus talouteen on ollut heikko. Vuonna 2025 yksityisen kulutuksen kasvu nopeutuu, kun korot laskevat ja työllisyystilanne sekä kuluttajien luottamus paranee.

Inflaatio on hidastunut selvästi ja hinnat nousevat enää palveluissa ja omistusasumisessa. Myös jatkossa varsinkin kotimaiset hintapaineet ovat vähäisiä. Arvonlisäveron korotus nostaa hintoja ja siten hidastaa inflaation laskua erityisesti ensi vuonna. Hallituksen kehysriihessä ja aiemmin päättämien välillisen verotuksen muutosten suora vaikutus inflaatioon on yhteensä noin 0,9 prosenttiyksikköä vuosina 2024–2026. Tästä huolimatta inflaatio on pysymässä matalana. Kuluttajahintaindeksillä mitattuna inflaatio on laskemassa tänä vuonna 1,8 prosenttiin ja yhdenmukaistetulla indeksillä, jossa ei ole mukana korkoja, 1,2 prosenttiin. Vuosina 2025 ja 2026 inflaatio on korkojen kanssa noin 1,5 prosenttia ja ilman noin 2 prosenttia.

Vuosina 2025 ja 2026 työllisyys kasvaa noin prosentin verran vuosittain. Kysynnän kasvun lisäksi työllisyyttä tukevat hallituksen työvoiman tarjontaa lisäävät toimet, joista ensimmäiset astuvat voimaan vuonna 2024. Vuonna 2026 15–64-vuotiaiden työllisyysasteen odotetaan nousevan 73,9 prosenttiin.

(Lähde: VM Taloudellinen katsaus, kesä 2024.)

2 Kuntatalous

Hallituksen huomattavista sopeutustoimista huolimatta julkisen talouden tilanne ja näkymät ovat lähivuosina erittäin huolestuttavat. Kuntia ja hyvinvointialueita vaivaa sitkeä menojen kasvu ja sosiaaliturvarahastojen tulovirtaa heikentää muun muassa työttömyysvakuutusmaksun alentaminen. Valtio taas on huomattavan alijäämäinen, sillä tulot kasvavat vain vaimeasti ja muun muassa puolustusmenot, korkomenot ja paineet hyvinvointialueiden lisärahoittamiseen lisääntyvät voimakkaasti. Valtion alijäämää tulee kasvattamaan vielä hallituksen investointiohjelma sekä kevään 2024 kasvupaketti, joiden talousvaikutukset on huomioitu valtiovarainministeriön kansantalouden tilinpidon mukaisessa julkisen talouden ennusteessa osittain tai ei lainkaan.

Kuntien tulonsiirrot valtiolta kasvavat vuonna 2025, sillä TE-palveluiden järjestämisestä muodostuu kunnille uusi valtionosuustehtävä, jonka rahoitus kohdennetaan kunnille peruspalveluiden valtionosuuden kautta. Valtionosuuksiin tehdään kuitenkin vuosina 2025–2027 ylimääräisiä leikkauksia sote-siirtoon liittyvien takautuvasti perittävien valtionosuuksien vuoksi. Valtionosuuksien kasvua hidastaa myös hallituksen päättämä yhden prosenttiyksikön indeksijarru vuosina 2024–2027 sekä asukasluvun ja laskentatekijöiden muutokset, erityisesti lapsi-ikäluokkien pieneneminen.

Verotulot ovat kuntahallinnon merkittävin tulonlähde. Hallitus päätti kevään 2024 kehysriihessä kasvattaa kunnallisverotuksen efektiivisyyttä poistamalla tulosta tehtävän ansiotulovähennyksen ja kasvattamalla vastaavasti ensisijaisesti valtion verosta tehtävää työtulovähennystä. Kuntien verotulomenetysten korvauksia alennetaan kuitenkin muutoksen aiheuttamaa kunnallisverotuoton kasvua vastaavasti, mikä pienentää valtion tulonsiirtoja kunnille. Vaikka kuntien verotulojen kasvuprosentit pysyvät ennustevuosina pitkän aikavälin keskiarvon yläpuolella, ei verorahoitus riitä kuntahallinnon investointien rahoittamiseen. Kuntahallinnon investointipaineet pysyvät edelleen mitavina muun muassa rakennuskannan iän, muuttoliikkeen ja vihreän siirtymän edellyttämien muutosten vuoksi.

Kuntahallinnon alijäämä suhteessa BKT:hen syvenee 0,6 prosenttiin vuonna 2025 ja 0,7 prosenttiin vuosina 2026–2028. Kuntahallinnon menot voivat osoittautua painelaskelmaa maltillisemmiksi, jos kunnat pystyvät sopeuttamaan sekä palveluverkkoaan että toimintaansa vastaamaan pienenevää palvelutarvetta ja rahoitusta. Kuten aiemminkin, palveluverkon karsiminen voi osoittautua kuitenkin kaikenkokoisissa kunnissa poliittisesti hankalaksi asiaksi.

(Lähde: VM Taloudellinen katsaus, kesä 2024. Kuntaliitto, Pääekonomistin palsta, Julkinen talous ei vahvistu – puoliväliriiheen kasaantumassa lisäpaineita, 2.7.2024.)

3 Paltamon kunnan taloudellinen tilanne

Paltamon kunnassa vuoden 2023 tilikausi muodostui noin 642 305 euroa alijäämäiseksi, mutta kunnan käyttötalous pysyi kokonaisuutena budjetissa. Paltamon kunnan osuus Kainuun sote -kuntayhtymän ylijäämästä vuodelle 2022 oli 401 911 euroa. Kainuun sote -kuntayhtymä avasi vuoden 2022 tilinpäätöksen vuonna 2023 kasvaneiden palkkaharmonisaatiokulujen vuoksi. Kainuun kunnille aiheutui merkittävät lisäkustannukset vuosien takaisesta sote-kuntayhtymän palkkaharmonisoinnista. Tarkennettujen laskelmien perusteella ilmeni, että todelliset palkkaharmonisointikustannukset sivukuluineen ja viivästyskorkeineen olivat yhteensä 10,2 miljoonaa euroa eli noin 4,3 miljoonaa suurempi kuin aiempi varaus. Tästä johtuen Paltamon kunnassa tehtiin tulosvaikutteinen kirjaus vuoden 2023 tilinpäätökseen (-188 663 euroa).

Hyvinvointialueuudistuksen takia kunnan verotulot pienenevät edellisvuodesta 45,6 prosenttia ja valtionosuudet 83,9 prosenttia. Paltamon kunnan vuoden 2023 vuosikate oli 769 581 euroa, joka oli 53,8 prosenttia suunnitelman mukaisista poistoista ja arvonalentumisista. Tilikauden 2023 lopussa kunnalla oli taseessa kertynyttä alijäämää 281 262 euroa. Paltamon asukasluku oli vuoden lopussa 3 041 henkilöä eli 58 henkilöä vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Paltamon kunnassa toteutetaan kunnanvaltuuston päätöksen mukaisesti talouden tasapainottamisohjelmaa vuosina 2020–2024. Tasapainottamisohjelmalla sopeutetaan omaa toimintaa vastaamaan kiristynyttä talouden tilaa. Elinvoimaan ja vetovoimaan pyritään panostamaan sekä vastaamaan myönteisiin kehittämishaasteisiin. Tasapainottamisohjelma tähtää myös Paltamon kunnan pysymiseen kilpailukykyisenä työmarkkinoilla, millä varmistetaan osaavan työvoiman saatavuutta. Osana tasapainottamistoimia on käynnistetty organisaatiouudistus sekä jatketaan aktiivista kunnan toimintojen ja palveluiden tarkastelua ja kehittämistä. Pitkällä aikajänteellä avainasemassa ovat kunnallisverotuoton kasvattaminen työllisyysastetta nostamalla sekä palvelutuotannon tehokkuuden lisääminen ja palveluverkon kehittäminen.

Ajalla 1.1.–30.6.2024 talousarvio on toteutunut seuraavasti:

- toimintatuotot	46,17 %
- toimintakulut	52,37 %
- investointimenot	35,17 %
- toimintakate	55,44 %
- verotulot	44,07 %
- valtionosuudet	47,61 %

Kesäkuun lopussa kunnan tulos oli 898 466 euroa alijäämäinen. Kuluvan vuoden tilinpäätösennuste ennustaa vuoden 2024 tilikauden ylijäämäksi 307 257 euroa. Tilinpäätösennusteessa on huomioitu muun muassa arvioidut tuotot metsänmyynnistä sekä alkuvuodelle kirjattu kertaluontoinen myyntivoitto sijoitusten uudelleen sijoittamisesta. Osa tästä on huomioitu jo alkuperäisessä talousarviossa. Ennusteessa ei ole huomioitu mahdollisia tilinpäätökseen kirjattavia arvonalennuksia.

4 Verotulot ja valtionosuudet suunnittelukaudella

Talousarviovalmistelussa varaudutaan tarkistamaan kehystä ja sen mukaista tulossuunnitelmaa rahoitusohjan mukaisesti muutoksiin syksyn valtionosuuslaskelmien julkaisemisen jälkeen.

Verotuloarviot perustuvat Kuntaliiton 15.8.2024 julkaisemaan veroennustekehikkoon.

Paltamon kunnan voimassa olevat veroprosentit ovat:

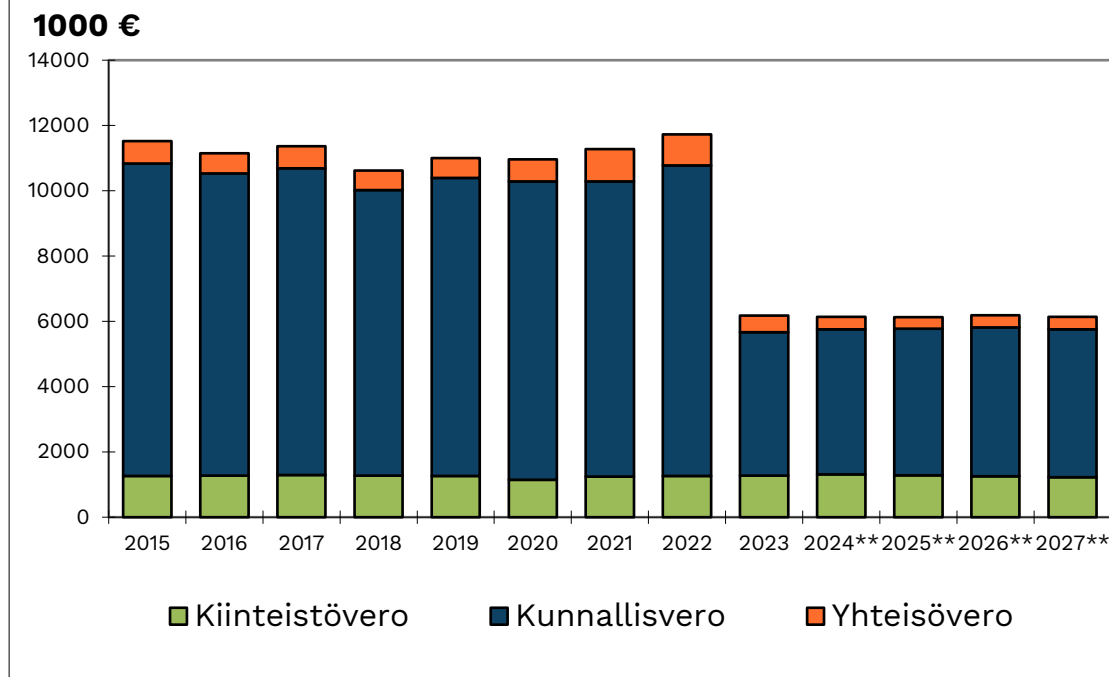
- Tuloveroprosentti 9,4 %
- Kiinteistöveroprosentit
 - o yleinen 1,10 %
 - o vakituinen asuinrakennus 0,60 %
 - o rakentamaton rakennuspaikka 4,50 %
 - o muu asuinrakennus 1,10 %
 - o yleishyödyllinen yhteisö 0,20 %
 - o voimalaitokset 3,10 %

Kuntaliiton 15.8.2024 veroennustekehikon mukaan Paltamon kunnan verotulot kehittyisivät kuluvana vuonna ja suunnittelukaudella 2025–2027 seuraavasti:

Yhteenveto						
TILIVUOSI	2022	2023	2024**	2025**	2026**	2027**
Verolaji						
Kunnallisvero	10 256	4 897	5 011	5 169	5 368	5 473
<i>Muutos %</i>	8,1	-52,2	2,3	3,1	3,9	2,0
Yhteisövero	1 025	568	428	417	439	463
<i>Muutos %</i>	-1,2	-44,6	-24,6	-2,5	5,1	5,5
Kiinteistövero	1 361	1 411	1 486	1 480	1 480	1 480
<i>Muutos %</i>	4,0	3,7	5,3	-0,4	0,0	0,0
VEROTULO KIRJATTAVA	12 642	6 877	6 925	7 067	7 287	7 416
<i>Muutos %</i>	6,8	-45,6	0,7	2,0	3,1	1,8

(Lähde: Suomen kuntaliitto, verotulojen ennuste elokuu 2024)

Paltamon kunnan arvioitu reaalin verotulo 2015-2027

(Lähde: Suomen kuntaliitto, verotulojen ennuste elokuu 2024)

Veroennustekehikön elokuun päivitys perustuu osin Valtiovarainministeriön kesäkuun taloudellisen katsauksen verotuloarvioihin. Elokuun veroennustekehikossa on lisäksi huomioitu verotilitykset heinäkuuhun asti sekä Verohallinnon 29.7.2024 julkaisema kuntakohtainen ennakkotieto valmistuvasta vuoden 2023 verotuksesta.

Kunnallisveron ennuste on muuttunut hyvin vähän kevään arvioista. Ansiotulojen palkkasummiin ja työttömyysetuuksiin on tehty tarkennuksia. Tarkennukset pohjautuvat osin kesän taloudellisen katsauksen kehitysarvioihin. Kuluvaan vuoden kertymäärä arvio perustuu toteutuneisiin verotilityksiin sekä valmistuvan verotuksen 2023 ennakkotietoihin.

Yhteisöveroennuste perustuu pääosin kevään kuntatalousohjelman arvioon sekä alkuvuoden tilitystietoihin. Yhteisöennakot ovat kuitenkin kehittyneet elokuuhun asti odotettua paremmin, joten ennuste on parantunut hieman huhtikuun arviosta.

Verovuoden 2024 kiinteistöverotiedot perustuvat Verohallinnon 27.3.2024 julkaisemaan ennakkotietoon. Kiinteistöveron tilitys kasvaa kuluvana vuonna arviolta noin seitsemän prosenttia. Kasvu johtuu pääosin maapohjan eriytetystä kiinteistöveroprosentista, jonka alaraja on 1,30 prosenttia. Tämä muutos on huomioitu jo vuoden 2023 lokakuun veroennustekehikossa.

(Lähde: Kuntaliitto, tiedote 26.4.2024. Kuntaliitto, tiedote 12.8.2024)

Valtionosuudet on arvioitu Kuntaliiton 29.4.2024 julkaiseman ja 6.8.2024 päivitetyn kuntakohtaisen valtionosuuslaskelman pohjalta. Verotuksen valmistuminen muutti vuoden 2024 valtionosuuksia siten, että pysyvä vähennys kuntien valtionosuuksiin kasvoi yhteensä 501 miljoonaan euroon. Vuotta 2023 koskeva määräaikainen osuus vuodelle 2024 kasvoi yhteensä 250 miljoonaan euroon.

Koska muutos ennakkotietoihin verrattuna oli merkittävä, on hallitus päättänyt vuotta 2023 koskevan määräaikaisen vähennyksen jaksottamista niin, että vaikutukset tulevat kunnille vasta vuosina 2025–2027. Lisäksi vuodelle 2024 esitettiin määräaikaista valtionosuuden 192 miljoonan euron lisäystä ennakoimattoman valtionosuusmuutoksen lieventämiseksi. Määräaikainen lisäys peritään kunnilta takaisin vuosina 2025–2027.

Kunnat saavat uusia tehtäviä vuoden 2025 alussa, jolloin työllisyyden edistämisen palvelut siirtyvät kunnille. Työllisyysalueuudistusta on tässä vaiheessa suunniteltu kustannusneutraalina. Siihen liittyvät valtionosuustulot ja käyttömenot on sisällytetty suunnitelmavuosien kehykseen.

Kevään 2024 julkisen talouden suunnitelmassa valtiolta kunnille siirtyvien TE-palveluiden rahoitus on noin 658 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi valtionosuuksien kautta kunnille korvataan työttömyysetuuskien laajeneva rahoitusvastuu. Korvaus lisää kuntien valtionosuutta 216 miljoonalla eurolla vuodesta 2025 alkaen. Vuodesta 2025 voimaantulevat TE-palveluihin liittyvät tehtävä- ja rahoitusmuutokset pienentävät kuntien kustannuksia ja valtionosuusrahoitusta nettomääräisesti noin 51 miljoonaa euroa. TE-uudistuksessa kunnille siirtyvien palveluiden ja laajenevan työttömyysturvan täysimääräinen rahoittaminen ei ole toteutumassa. Valtiovarainministeriön budjettiehdotuksessa esitetään myös kuntien laskennallisiin kotoutumiskorvauksiin 58 miljoonan euron leikkausta vuodelle 2025.

Kaiken kaikkiaan kuntien valtionrahoitukseen uhkaa kohdistua ensi vuonna noin 100–150 miljoonan euron leikkaus, jonka vastineeksi hallitus ei ole kyennyt linjaamaan vastaavan suuruista tehtävien ja veloitteiden karsintaa. Hallitus on päättänyt käynnistää kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän uudistuksen. Tarkoituksena on, että päivitetty järjestelmä olisi voimassa vuoden 2026 alusta alkaen.

VALTIONOSUUEDET (€)	TA 2024	TA 2025	TS 2026	TS 2027
Peruspalvelujen valtionosuus (ei tasausta)	-315 777	239 615	239 615	239 615
Peruspalvelujen valtionosuus (sis. verotuloihin perustuva tasaus)	1 681 732	1 748 795	1 748 795	1 748 795
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	104 090	41 367	41 367	41 367
Verotulomenetysten kompensatio	672 133	464 129	464 129	464 129
Harkinnanvarainen valtionosuus				
Valtionosuudet yhteensä	2 142 178	2 493 906	2 493 906	2 493 906